

ปัญหาหนี้สินและความรู้ในการจัดการหนี้สินของครู

Teachers' Debt Problems and Knowledge in Debt Management

ดร. อัจฉรา โยมสินธุ์

อาจารย์ประจำภาควิชาการเงิน

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

Dr. Atchara Yomsin

Lecturer of Finance Department

School of Business Administration, Bangkok University

E-mail: atchara.y@bu.ac.th; Ph: 064-194-5465

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 27 กรกฎาคม 2563

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ

ครั้งที่ 1 : 3 ตุลาคม 2563

ครั้งที่ 2 : 22 กุมภาพันธ์ 2564

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 3 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาระหนี้สิน ประเมินระดับความรู้เรื่องหนี้สิน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องหนี้สินและภาระหนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อหาแนวทางในการจัดการปัญหาหนี้สินครูอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครูและบุคลากรทางการศึกษา ในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก จำนวน 612 คน

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์หนี้สิน พบว่า ภาระหนี้สินครู ซึ่งวัดด้วยอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์มีค่า 1.5 เท่า สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (ไม่ควรเกิน 0.5 เท่า) ค่อนข้างมาก ผลการวัดระดับความรู้พื้นฐานในเรื่องหนี้สิน พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องหนี้สินในระดับ “ต่ำ” และจากการทดสอบสมมติฐานด้วยวิธีการทางสถิติถดถอยโพรบิตแบบทวิ พบว่า อายุราชการ ค่าใช้จ่ายครัวเรือน และระดับความรู้ในเรื่องหนี้สิน มีผลต่อภาระหนี้สินของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยระดับความรู้เรื่องหนี้สิน มีผลต่อความน่าจะเป็นในการเกิดภาระหนี้สินที่มากเกินไปในทิศทางตรงกันข้าม ทั้งนี้ ความรู้พื้นฐานในเรื่องหนี้สินที่ครูควรรู้ ได้แก่ การคิดดอกเบี้ยทบต้น ความสามารถในการผ่อนชำระหนี้ในแต่ละเดือนที่ไม่ควรเกินร้อยละ 40 ของรายได้ และภาระหนี้สินหรืออัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ที่ไม่ควรเกิน ร้อยละ 50 ของสินทรัพย์

คำสำคัญ : การจัดการหนี้สิน ความรู้ทางการเงิน ครูและบุคลากรทางการศึกษา

Abstract

This research aimed to study the debt load, assess the level of debt literacy and debt management, and analyze the relationship between debt load and debt literacy of government teachers and educational personnel, in order to provide guideline in managing and solving problems of debt more sustainable according to the Sufficiency Economy Philosophy. Online questionnaire was used as the tools for collecting data from the sample of 612 government teachers and educational personnel in the North, Central, Southern, Northeast, and the Eastern region of Thailand.

The analysis of debt situations revealed that teachers' debt load as measured by the debt to assets ratio of teachers (1.5 times) is much higher than the standard criteria (should not exceed 0.5 times). The results of the measurement of basic knowledge on debt showed that most teachers had a "low" level of knowledge of debt. From the hypothesis testing using the Binary Probit Regression Model, it was found that government service life, household expenditures, and debt literacy level affect the teachers' debt load with statistical significance at the level of 0.05, which the debt literacy level affect the likelihood of debt load in the opposite direction. The basic knowledge of debt that teachers should know is the compounded interest, the ability to repay debts each month that should not exceed 40% of their monthly income, and the debt load or debt to assets ratio should not exceed 50% of their assets.

Keywords: Debt management, financial literacy, teacher and educational personnel

บทนำ

ความรู้ในการจัดการทางการเงิน (Financial literacy) ถือเป็นทักษะชีวิต (Life skill) ที่สำคัญมาก เพราะกิจกรรมส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันเกี่ยวข้องกับเงิน การตัดสินใจทางการเงินจึงเกิดขึ้นทุกวัน ประกอบกับความซับซ้อนของนวัตกรรมทางการเงินที่เพิ่มขึ้นตามการพัฒนาทางเทคโนโลยี ความรู้ที่ถูกต้องในการจัดการการเงินจึงทวีความจำเป็นมากยิ่งขึ้นในอดีต มีข้อมูลจากการสำรวจและการวิจัยจากหลายหน่วยงานเผยแพร่อย่างต่อเนื่องว่า คนไทยมีปัญหาทางการเงิน โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินส่วนบุคคล เพราะขาดความรู้ในการจัดการทางการเงิน (Financial literacy) อาทิ ข้อมูลจากศูนย์วิเคราะห์วิจัย Customer Insight by TMB Analytics ของธนาคารทหารไทย เมื่อปี 2561 (Thai Military Bank, 2018) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่ายของคนไทยจากฐานข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติกว่า 35 ล้านคน พบว่า คนไทยมีปัญหาทางการเงินหลายด้าน โดยปัญหาที่สำคัญได้แก่ ปัญหาการมีเงินออมพอใช้ไม่ถึง 6 เดือน หรือมีเงินออมน้อยเกินไป ซึ่งปัญหานี้เกิดกับคนไทยจำนวนมาก โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ อายุ ประสบการณ์การทำงาน หรือพื้นที่ที่ประกอบอาชีพ เพราะมีผู้ที่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาทต่อเดือน จำนวนมากถึงร้อยละ 70 มีเงินออมน้อยเกินไป และผู้มีรายได้น้อยกว่า 30,000 บาทต่อเดือน มีเงินออมน้อยเกินไป ร้อยละ 80 โดยกลุ่มพนักงานเอกชนและผู้ประกอบอาชีพอิสระมีเงินออมน้อยเกินไป ร้อยละ 89 และ 78 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจมีเงินออมน้อยเกินไป จำนวนร้อยละ 65 สำหรับเจ้าของกิจการมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 62

นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลจากอีกหลายหน่วยงาน (Bank of Thailand, 2017; Kenan Institute Asia, 2015) เปิดเผยตรงกันว่า คนไทยขาดความรู้ในการจัดการทางการเงิน จึงขาดความระมัดระวังในการใช้จ่าย จนเกิดปัญหาทางการเงิน โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินส่วนบุคคล ในปัจจุบันคนไทยเป็นหนี้เร็วขึ้น และมีแนวโน้มที่จะไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ซึ่งสะท้อนให้เห็นจุดอ่อนจากการขาดทักษะในการจัดการทางการเงิน (Bank of Thailand, 2017) รวมทั้ง สถานการณ์หนี้ครัวเรือนไทยยังเป็นประเด็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องติดตามอย่างใกล้ชิด เนื่องจากหนี้ครัวเรือนต่อจีดีพีของไทยอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย อาทิ การเข้าถึงบริการทางการเงินได้ง่ายขึ้น มาตรการภาครัฐในการกระตุ้นเศรษฐกิจ และเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในช่วงปี 2554 ที่ทำให้ครัวเรือนต้องกู้เงินเพื่อซ่อมแซมบ้าน อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญของปัญหาหนี้สินล้วนมาจากพฤติกรรมการใช้จ่ายของครัวเรือนเอง (Bank of Thailand, 2019) ในช่วงที่ผ่านมา สถานการณ์การเป็นหนี้ของคนไทยเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ซึ่งข้อมูลจากการสำรวจของเครดิตบูโร พบว่า คนยุคใหม่เป็นหนี้เร็วขึ้น เป็นหนี้มากขึ้น เป็นหนี้นานขึ้น และมีแนวโน้มที่จะเป็นหนี้ไปจนเกษียณอายุ (Kenan Institute Asia, 2015) ข้อมูลจากศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ยังพบว่า คนไทยร้อยละ 84.7 มีหนี้สินเพื่อการใช้จ่ายทั่วไปเพื่อชื้อยานพาหนะเพื่อการประกอบธุรกิจ

โดยเฉลี่ยครัวเรือนไทยมีหนี้สินครัวเรือนละ 316,623 บาท โดยมีภาระผ่อนหนี้เดือนละ 15,925 บาท จากสถานการณ์หนี้สินครัวเรือนในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า คนไทยมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (UTCC, 2018)

สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการพัฒนาเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติ นายเอกศักดิ์ คงตระกูล รองเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) เปิดเผยข้อมูลเมื่อเดือนมกราคม ปี 2561 ว่าภาระหนี้สินของครูและบุคลากรทางการศึกษาในโครงการเงินกู้สมาชิกกองทุนการฌาปนกิจสงเคราะห์ช่วยเพื่อนครูและบุคลากรทางการศึกษา (ช.พ.ค.) ที่ให้สินเชื่อไม่เกิน 3 ล้านบาท มีผู้กู้กว่า 400,000 บัญชี รวมวงเงินกู้กว่า 760,000 ล้านบาท เฉลี่ยประมาณ 1.95 ล้านบาทต่อคน ซึ่งถือว่าเป็นวิชาชีพที่มีหนี้สินมากที่สุดในกลุ่มข้าราชการไทย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 80 ของข้าราชการไทย (Kruwadee, 2018) แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูหลายหน่วยงาน ได้พยายามให้ความช่วยเหลือครูในการจัดการปัญหาหนี้สินอย่างต่อเนื่อง ทั้งการปรับโครงสร้างหนี้ การพักชำระหนี้ การเพิ่มวงเงินให้กู้ การปรับลดอัตราดอกเบี้ย แต่หนี้สินของครูและบุคลากรทางการศึกษาก็ไม่ได้ลดลงเลย ซึ่งข้อมูลล่าสุดที่เปิดเผยโดยคณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินบุคลากรกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีหนี้สินในระบบกว่า 1.4 ล้านล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) กว่า 40,000 ล้านบาท (Matichon, 2020)

ทั้งนี้ มีหลักฐานเชิงประจักษ์จากการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ในการจัดการทางการเงิน (Financial literacy) บ่งชี้ว่า พฤติกรรมทางการเงินจะเป็นไปตามความรู้และทักษะทางการเงินของบุคคล เพราะความรู้และทักษะทางการเงินถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถตัดสินใจทางการเงินได้อย่างเหมาะสม (Kenan Institute Asia, 2015) ซึ่งระดับความรู้ในการจัดการทางการเงินของคนไทยทั่วไปอยู่ในระดับ “ต่ำ” และไม่มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มสังคม อย่างไรก็ตาม การศึกษาเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับความรู้เรื่องหนี้สิน (Debt literacy) ยังมีไม่มากนัก (Cwynar, Cwynar & Wais, 2017) ทั้งที่ปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาที่บั่นทอนความมั่นคงทางการเงินและสุขสงบของสังคมมาอย่างยาวนาน

งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาปัญหาหนี้สินครูโดยพิจารณาจากภาระหนี้สิน (Debt load) และประเมินระดับความรู้เรื่องหนี้สิน (Debt literacy) ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์หนี้สินครูและสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาหนี้สินของครู และเพื่อร่วมหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ทางการเงิน (Financial literacy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ในเรื่องหนี้สิน (Debt literacy) เพื่อกระตุ้นให้ครูได้ไตร่ตรอง เรียนรู้ และตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการลงมือจัดการทางการเงิน (Money management) ของตัวเองอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการจัดการหนี้สิน (Debt management) เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและสังคมได้อย่างสมภาคภูมิ และด้วยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จะเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาองค์ความรู้และขยายผลการเผยแพร่ทักษะชีวิตในการจัดการทางการเงินในระบบการศึกษาอย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์หนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
2. เพื่อประเมินระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินและภาระหนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้เรื่องหนี้สินกับภาระหนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยในอดีตที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายในประเทศไทย (Kingdee & Siripanit, 2009; Intachom, 2011; Wiyaporn, 2016) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างเกิดภาวะหนี้สิน ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านค่านิยมและพฤติกรรมทางสังคม และปัจจัยด้านสวัสดิการขององค์กร อาทิ อายุ รายได้ อาชีพ สถานภาพ ค่านิยมทางวิชาชีพ ค่านิยมทางสังคม พฤติกรรมในการบริโภค ในขณะที่งานวิจัยในต่างประเทศจะมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานะความเป็นหนี้สินกับระดับความรู้ในการจัดการทางการเงิน โดยเฉพาะความรู้เรื่องหนี้สิน (Brown & Graf, 2013; Cwynar et al., 2017; Lusardi & Mitchell, 2014; Lusardi & Tufano, 2015; Yoong, 2010) ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในการจัดการทางการเงิน (Financial literacy) ในระดับ “ต่ำ” สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับระดับความรู้เรื่องหนี้สิน (Debt literacy) ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของความรู้ในการจัดการทางการเงิน พบว่า การมีความรู้ในการจัดการทางการเงินในระดับ “ดี” อาจจะยังไม่เพียงพอในการจัดการหนี้สินที่ต้องใช้ความรู้เรื่องหนี้สินที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจง (Cwynar et al., 2017)

ในประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย โดยสถาบันคีนันแห่งเอเชีย ได้วัดระดับความรู้ทางการเงินของคนไทย ตามกรอบการวัดผลขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงิน ซึ่งพบว่า คนไทยกว่าร้อยละ 73 มีความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำถึงต่ำที่สุด เมื่อพิจารณาตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า กลุ่มคนที่ควรได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษเนื่องจากมีความรู้ทางการเงินต่ำกว่ากลุ่มอื่น ได้แก่ กลุ่มผู้ที่อยู่ในจังหวัดชายขอบและจังหวัดที่ห่างไกลจากจังหวัดศูนย์กลางทางธุรกิจ กลุ่มผู้ที่มีการศึกษาชั้นน้อยโดยเฉพาะในระดับที่ต่ำกว่ามัธยม กลุ่มผู้ที่มีรายได้ต่ำ กลุ่มคนวัยเรียนและกลุ่มผู้สูงวัย การศึกษานี้ ยังพบว่าผู้ที่มีความรู้ทางการเงินต่ำและค่อนข้างต่ำ มักขาดความรู้ทางการเงินในหลายมิติ ทั้งด้านการออมเงิน การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การจัดทำแผนการเงิน การบริหารจัดการรายจ่าย และการลงทุนที่เหมาะสม (Bank of Thailand, 2017) ประธานมูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย คุณปิยะบุตร ชลวิจารณ์ ระบุในโครงการวิจัย “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” ว่า “ความรู้ทางการเงิน (Financial literacy) ในประเทศไทย ณ ปัจจุบัน ถือว่าเป็นหนึ่งในทักษะที่จำเป็นที่สุด และยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร จากภาวะหนี้สินส่วนบุคคลที่เพิ่มสูงขึ้น และการขาดความรู้ความเข้าใจทางการเงินเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดภาวะความไม่เท่าเทียมของรายได้และความยากจนขึ้นทั่วประเทศ” (Bank of Thailand, 2019) สำหรับความรู้ในเรื่องหนี้สิน (Debt literacy) หมายถึง ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเบื้องต้นในการเป็นหนี้ ได้แก่ การคิดดอกเบี้ยทบต้น การรู้ศักยภาพของตนเองในการก่อหนี้ และการรู้ความสามารถในการผ่อนชำระหนี้ในแต่ละเดือน (Lusardi & Tufano, 2015; Yoong, 2010; Wongchan, 2012)

ทั้งนี้ ตามหลักการในการจัดการทางการเงินส่วนบุคคล (Disney, et al., 2008; Wongchan, 2012; Yomsin, 2009) กล่าวถึง ความรู้พื้นฐานในเรื่องหนี้สินที่บุคคลควรรู้ไว้ว่า อย่างน้อยที่สุด บุคคลควรรู้ศักยภาพในการก่อหนี้และความสามารถในการชำระหนี้ของตนเอง

โดยที่ศักยภาพในการก่อหนี้หรือภาระหนี้สินสามารถวัดได้จาก

$$\text{อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to assets ratio)} = \frac{\text{หนี้สินรวม}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

ภาระหนี้สินของบุคคล ไม่ควรเกิน 0.5 เท่า หรือบุคคลไม่ควรมีหนี้สินเกินกว่า 50% ของสินทรัพย์ สำหรับความสามารถในการผ่อนชำระหนี้ในแต่ละเดือน สามารถคำนวณได้จาก

$$\text{อัตราส่วนเงินผ่อนหนี้ต่อรายได้ (Debt service ratio)} = \frac{\text{จำนวนเงินผ่อนหนี้ในแต่ละเดือน}}{\text{รายได้ต่อเดือน}}$$

โดยอัตราส่วนเงินผ่อนหนี้ต่อรายได้ ไม่ควรเกิน 0.4 เท่า หรือบุคคลไม่ควรผ่อนชำระหนี้เกินกว่า 40% ของรายได้ต่อเดือน

ทั้งนี้ เมื่อปี 2554 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยระบุพันธกิจหลักไว้ว่า จะดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยเน้นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างเป็นรูปธรรม (Wiyaporn, 2016) ซึ่งจุดเริ่มต้นของการจัดการทางการเงินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1. การมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการทางการเงิน และ 2. การมีคุณธรรมหรือมีวินัยในการจัดการทางการเงิน สำหรับกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจทางการเงินจะต้องเป็นไปตาม 3 หลักการแห่งความพอเพียง ได้แก่ 1. มีความพอประมาณ คือ การรู้จักสถานะทางการเงินที่แท้จริงของตนเอง การกินอยู่แต่พอดี ไม่ฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อเกินตัวเกินพอดี 2. มีเหตุมีผล คือ การมีเป้าหมายทางการเงินที่ชัดเจนและรู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็นไม่หลงไปตามกระแส และ 3. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การมีเงินสำรองเผื่อฉุกเฉินไว้เสมอ 3 – 6 เท่าของค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน เพื่อให้พร้อมรับความเสี่ยงหรือเหตุฉุกเฉินที่อาจจะเกิดขึ้นได้ (Chansom, 2010; Yomsin, 2017)

ตารางที่ 1 แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการทางการเงิน

องค์ประกอบแห่งความพอเพียง	แนวทางในการจัดการทางการเงิน	ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
2 เจาะใจพื้นฐาน		
ความรู้	หาความรู้ที่ถูกต้องในการวางแผนและการจัดการทางการเงิน ได้แก่ ความรู้ในการออมเงิน การใช้จ่าย การซื้อสินทรัพย์ราคาสูง การจัดการหนี้สินการประกันภัย การลงทุน การเงินเพื่อวัยเกษียณ	รู้และเข้าใจวิธีการจัดการทางการเงินที่ถูกต้อง มีแนวทางในการจัดการทางการเงินที่ชัดเจน
คุณธรรม	ฝึกตนให้เป็นคนมีวินัยทางการเงิน รู้จักอดทน อดกลั้น	บริหารจัดการเงินได้อย่างเหมาะสม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
3 หลักการแห่งความพอเพียง		
ความพอประมาณ	จัดทำงบการเงิน ได้แก่ งบรายรับรายจ่าย งบดุลส่วนบุคคล	รู้สถานะทางการเงินที่แท้จริง รู้จักพฤติกรรมทางการเงิน
ความมีเหตุมีผล	กำหนดเป้าหมายทางการเงินที่ดี ตัดสินใจตามความจำเป็น	มีทิศทางในการจัดการทางการเงิน มีเหตุผลในการใช้จ่าย
การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	สำรองเงินไว้เผื่อเหตุฉุกเฉินอย่างน้อย 3 - 6 เท่าของค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน	พร้อมรับมือกับความเสี่ยงหรือเหตุฉุกเฉินทางการเงินที่อาจจะเกิดขึ้น

ที่มา: โครงการวิจัยเชิงพัฒนา “ครูพอเพียง ปลอดภัย ชีวีสมดุล” Yomsin (2017)

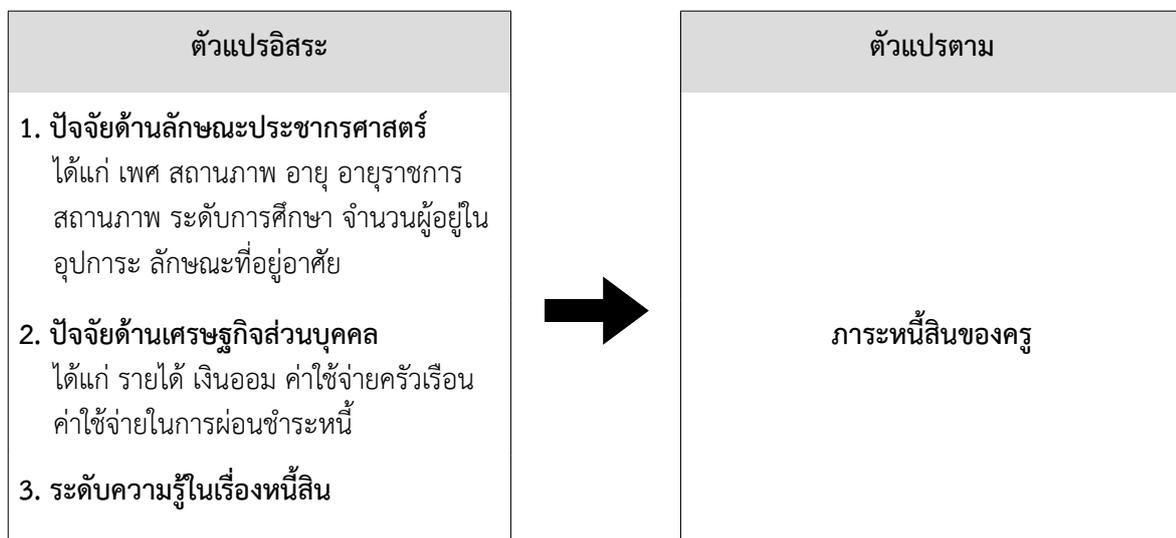
ในสังคมไทยปัญหาหนี้สินครูเป็นปัญหาที่สะสมมานานและเป็นปัญหาเรื้อรังเชิงโครงสร้างที่แก้ไขไม่่ง่ายนัก โครงการวิจัยเชิงพัฒนา “ครูพอเพียง ปลอดภัย ชีวิตสมดุล” โดยมูลนิธิยุวสถิรคุณ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (Yomsin, 2017) พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ครูมีภาระหนี้สินมากเกินไปคือ ขาดความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงินที่ถูกต้องและการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อได้อย่างง่ายดาย โดยมีค่านิยมในวิชาชีพครูเป็นตัวเร่งให้ครูเป็นหนี้เกินตัว อย่างเช่น การเป็นหนี้ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะครูส่วนใหญ่ต่างก็เป็นหนี้ ความเชื่อนี้ทำให้ครูเกิดความคุ้นชินต่อการเป็นหนี้ จนขาดความกระตือรือร้นในการจัดการหนี้ หรือค่านิยมที่ว่าครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ครูจึงต้องมีบ้านหลังใหญ่ มีรถยนต์คันใหญ่ ใส่ซองช่วยงานสังคมมากกว่าคนทั่วไป ทศนคติเช่นนี้ ก่อให้เกิดปัญหาการใช้จ่ายเงินเกินตัว กินอยู่เกินฐานะ จนเป็นหนี้เกินความจำเป็น ดังนั้นการแก้ไขปัญหานี้ครูตามที่ปรากฏในอดีตจึงมักไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะปัญหาไม่ได้ถูกแก้ไขที่ต้นเหตุที่แท้จริง ที่ผ่านมามีปัญหาหนี้สินครูมักถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นทางสังคมเป็นระยะ อาจเป็นเพราะ “ครู” ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้และพัฒนาทักษะชีวิตให้แก่เยาวชนไทย กลับเป็นผู้ที่มีปัญหาในการจัดการเงินส่วนบุคคลค่อนข้างมาก จนไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่น่าเชื่อถือได้

การที่จะสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินให้แก่ประเทศไทยเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น การเสริมสร้างความรู้ ทักษะการจัดการ และทัศนคติที่ถูกต้องด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในระบบการศึกษา จนเกิดเป็นอุปนิสัยที่ดีในการจัดการเงิน จำเป็นต้องจัดการปัญหาการเงินส่วนบุคคลของครูอย่างจริงจังจึงเป็นลำดับแรก

อย่างไรก็ดี ในบริบทของสังคมไทย ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะเจาะจงเรื่องความรู้ในเรื่องหนี้สิน (Debt literacy) ในเชิงลึก แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับทักษะความรู้ในการจัดการทางการเงิน (Financial literacy) อยู่บ้าง และเริ่มจะได้รับความสนใจทั้งในเชิงนโยบายและเชิงวิชาการ (Bank of Thailand, 2019; Kenan Institute Asia, 2015; Yomsin, 2017) งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาระหนี้สินและระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเติมเต็มช่องว่างการวิจัยโดยมุ่งหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาหนี้สินครู เพื่อร่วมเสนอแนวทางการพัฒนาความรู้ในการจัดการหนี้สินแก่ครูอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และหวังให้เกิดการขยายผลในระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ดังนี้

โดยสมมติฐานในการวิจัย เป็นดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ส่งผลต่อภาระหนี้สินของครู

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคลส่งผลต่อภาระหนี้สินของครู

สมมติฐานที่ 3 ระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินส่งผลต่อภาระหนี้สินของครู

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) พัฒนาด้วย Google Forms เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งมีจำนวน 433,704 คน (Office of the Civil Service Commission, 2019) จากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับร้อยละ 5 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมคือ 400 คน ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างตามจุดมุ่งหมาย (Purposive sampling) เนื่องจากข้อมูลทางการเงินเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ค่อนข้างเป็นความลับ จึงยากที่จะเก็บข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นที่ตัวแทนประชากรครูจากทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงขอเก็บข้อมูลจากข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 612 คน ที่เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อ “บริหารการเงินแบบสมดุล คุณทำได้ด้วย หลักเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นโครงการให้ความรู้ทางการเงินแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทั่วประเทศ การอบรมเชิงปฏิบัติการนี้จัดขึ้นใน 10 จังหวัด 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ และธนาคารออมสิน ผู้เข้าอบรมรวม 1,200 คน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562 โดยขอให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามออนไลน์ก่อนเริ่มการอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้คือ แบบสอบถามออนไลน์ โดยภาระหนี้สินและการวัดระดับความรู้เรื่องหนี้สิน ได้อ้างอิงตามทฤษฎีการจัดการการเงินส่วนบุคคลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลในแบบสอบถามจะครอบคลุมข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลทางการเงิน และคำถามวัดระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินที่พัฒนาจากงานวิจัยของ Lusardi and Tufano (2015) โดยตัวแปรตามและตัวแปรอิสระที่ใช้ในงานวิจัยนี้ มีรายละเอียดดังนี้

ตัวแปรตาม (Dependent variable) ภาระหนี้สิน วัดด้วย อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to asset ratio: DA) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลทางการเงินของกลุ่มตัวอย่างมาคำนวณหาอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ ซึ่งตามเกณฑ์มาตรฐาน บุคคลไม่ควร มีหนี้สินรวมมากกว่า 0.5 เท่าของสินทรัพย์รวม (Chansom, 2010; Wongchan, 2012) ทั้งนี้ บุคคลที่มีสัดส่วนหนี้สินรวมมากกว่า 0.5 เท่าของสินทรัพย์รวม มีแนวโน้มที่จะมีปัญหาหนี้สินที่รุนแรงขึ้นและอาจจะไม่สามารถปลดหนี้ได้ก่อนเกษียณอายุการทำงาน เพราะการมีสัดส่วนหนี้สินที่มากเกินไปส่งผลให้เกิดภาระในการผ่อนหนี้แต่ละเดือนสูงด้วย และด้วยภาระการผ่อนหนี้ที่มากเกินไป รายได้ที่เหลือสำหรับการใช้จ่ายจะไม่พอเพียงต่อการดำเนินชีวิตตามปกติ ทำให้จะต้องก่อหนี้เพิ่มไปเรื่อย ๆ เป็นวงจรทางการเงินที่ล้มเหลว และจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินของครัวหลังเกษียณอายุราชการ (Yomsin, 2017)

$$\text{อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to asset ratio)} = \frac{\text{หนี้สินรวม}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

โดยที่ อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่า มีหนี้สินไม่เกินเกณฑ์มาตรฐาน
อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ มากกว่า 0.5 ถือว่า มีหนี้สินมากเกินไปเกินเกณฑ์มาตรฐาน

สำหรับตัวแปรอิสระ (Independent variable) ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สิน เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ (Demographic characteristic: DC) หรือปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งเป็นความแตกต่างขั้นพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีอิทธิพลต่อสถานะความเป็นหนี้สินของบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ และลักษณะที่อยู่อาศัย

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล (Household economics: HE) ได้แก่ รายได้ส่วนบุคคล เงินออม ค่าใช้จ่ายครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการผ่อนชำระหนี้

3. ปัจจัยด้านระดับความรู้ในเรื่องหนี้สิน (Debt literacy: DL) อ้างอิงจากงานวิจัยของ Lusardi and Tufano (2015) ที่วัดระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินโดยการถามคำถามที่เป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหนี้สินของบุคคล 3 ข้อ อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยวัดระดับความรู้ของกลุ่มตัวอย่างด้วยคำถามเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหนี้สิน จำนวน 5 ข้อ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ให้กลุ่มตัวอย่างประเมินสถานการณ์ทางการเงิน ประเมินระดับความรู้และความสามารถในการจัดการทางการเงินของตนเองด้วยตามงานวิจัยของ Tufano (2015) สำหรับการตรวจคุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านพิจารณาตรวจสอบ และนำผลที่ได้มาหาค่าความสมบูรณ์และความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence: IOC) พบว่าค่า IOC มากกว่า 0.6 จากนั้นได้นำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ไปทดสอบ (Try out) กับกลุ่มครูซึ่งมีคุณลักษณะคล้ายประชากรแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างได้ทำเพื่อประเมินความเชื่อมั่น (Reliability) ผลการทดสอบพบว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง คือ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค หรือค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.791 ถึง 0.924

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ลักษณะพื้นฐาน ความสัมพันธ์เบื้องต้น สถานการณ์ทางการเงิน และเพื่ออธิบายคุณลักษณะด้านประชากรศาสตร์และด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) โดยการวิเคราะห์การถดถอยโพรบิตแบบทวิ (Binary Probit Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีต่อโอกาสที่จะครูจะมีภาระหนี้สินมากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งตัวแปรตาม คือ ภาระหนี้สินของครู ที่วัดด้วยอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to asset ratio : DA) ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ตัวแปรตามเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy variable) ได้แก่

1. $Y = 0$ คือ ภาระหนี้สินอยู่ในเกณฑ์ปกติ (ค่า DA น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.5)
2. $Y = 1$ คือ ภาระหนี้สินมากกว่าเกณฑ์ปกติ (ค่า DA มากกว่า 0.5)

โดยสมการแบบจำลองเป็นดังนี้

$$DA = \beta_0 + \beta_1 DC + \beta_2 HE + \beta_3 DL + \Sigma$$

โดยที่	DA	คือ	ภาระหนี้สินของครู ที่วัดด้วยอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to asset ratio: DA) โดย DA = 0 หมายถึง ภาระหนี้สินอยู่ในเกณฑ์ปกติ DA = 1 หมายถึง ภาระหนี้สินมากกว่าเกณฑ์ปกติ
	DC	คือ	เวกเตอร์ด้านลักษณะประชากรศาสตร์ (Demographic characteristic: DC) ได้แก่ เพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา อายุ อายุราชการ ตำแหน่ง จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ ลักษณะที่อยู่อาศัย
	HE	คือ	เวกเตอร์ด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล (Household economics: HE) ได้แก่ รายได้ เงินออม ค่าใช้จ่ายครัวเรือน ค่าใช้จ่ายในการผ่อนชำระหนี้
	DL	คือ	ระดับความรู้ในเรื่องหนี้สิน (Debt literacy: DL) คือ จำนวนข้อที่ตอบคำถามเกี่ยวกับหนี้สินได้ถูกต้อง
	Σ	คือ	ค่าความคลาดเคลื่อน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 612 คน ส่วนใหญ่เป็นครู (ร้อยละ 78.8) เพศหญิง (ร้อยละ 68.8) อยู่ในวัยกลางคน ช่วงอายุ 30 – 50 ปี (ร้อยละ 60.6) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 54.3) จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 52.1) และปริญญาโท (ร้อยละ 46.9) โดยมีอายุราชการอยู่ในช่วง 21 - 30 ปี (ร้อยละ 24.7) อาศัยอยู่บ้านของตนเองที่ปลอดภาระหนี้สิน (ร้อยละ 46.1) เนื่องจากครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่กู้เงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูเพื่อซื้อบ้านและที่ดิน ครูส่วนใหญ่จึงมีบ้านที่ปลอดภาระหนี้สิน และในภาพรวมครูส่วนใหญ่มีผู้อยู่ในอุปการะจำนวน 2 คน (ร้อยละ 32.3) ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

คุณลักษณะ		จำนวน (รวม 612 คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	191	31.2
	หญิง	421	68.8
สถานภาพ	โสด	243	39.7
	สมรส	332	54.3
	หม้าย	37	6.0
อายุ	น้อยกว่า 30 ปี	108	17.7
	30 - 40 ปี	194	31.7
	41 - 50 ปี	177	28.9
	51 - 60 ปี	133	21.7
อายุราชการ	น้อยกว่า 5 ปี	141	23.0
	5 - 10 ปี	131	21.4
	11 - 20 ปี	119	19.4
	21 - 30 ปี	151	24.7
	มากกว่า 30 ปี	70	11.5
การศึกษา	ปริญญาตรี	319	52.1
	ปริญญาโท	287	46.9
	ปริญญาเอก	6	1.0
ตำแหน่ง	ผู้บริหารสถานศึกษา	97	15.9
	ครู	482	78.8
	พนักงานราชการ	33	5.3
ที่อยู่อาศัย	บ้านตนเองปลอดหนี้	282	46.1
	บ้านอยู่ระหว่างผ่อนชำระ	215	35.1
	บ้านพักของทางราชการ	37	6.1
	บ้านเช่า	48	7.8
	บ้านของญาติ พี่น้อง	30	4.9
ผู้อยู่ในอุปการะ	1 คน	171	27.9
	2 คน	198	32.3
	3 - 4 คน	93	15.2
	มากกว่า 4 คน	15	2.5
	ไม่มีผู้อยู่อุปการะ	135	22.1

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเงินเดือนรวมค่าวิทยฐานะเดือนละ 15,000 ถึง 35,000 บาท (ร้อยละ 60) โดยไม่มีรายได้อื่น (ร้อยละ 48.4) อย่างไรก็ตาม มีผู้ตอบแบบสอบถามมากถึงร้อยละ 10.4 ที่มีเงินเดือนรวมค่าวิทยฐานะมากกว่า 55,000 บาทต่อเดือน ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ที่สูงกว่ารายได้เฉลี่ยของคนไทย โดยทั่วไปค่อนข้างมากในส่วนของเงินออมและค่าใช้จ่าย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเงินออม เงินลงทุน ประมาณ 1,000 – 5,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 49.1) และร้อยละ 12.9 ไม่มีเงินออม เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายครัวเรือน พบว่า ในแต่ละเดือนผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าใช้จ่ายครัวเรือน ไม่รวมการผ่อนชำระหนี้สินอยู่ในช่วง 10,000 – 20,000 บาท (ร้อยละ 46.4) และมีผู้ตอบแบบสอบถามมากถึงร้อยละ 12.8 ที่มีค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากกว่า 30,000 บาทต่อเดือน สำหรับค่าใช้จ่ายในการผ่อนชำระหนี้สินของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 10,000 – 20,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 39.1) โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 ที่ไม่แน่ใจว่าตนเองผ่อนชำระหนี้กี่บาทในแต่ละเดือน

โดยรายละเอียดข้อมูลด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล แสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล

ข้อมูลทางการเงิน		จำนวน (รวม 612 คน)	ร้อยละ
เงินเดือนรวมค่าวิทยฐานะ (บาทต่อเดือน)			
	น้อยกว่า 15,000 บาท	29	4.7
	15,000 – 25,000 บาท	214	35.0
	25,001 – 35,000 บาท	153	25.0
	35,001 – 45,000 บาท	80	13.1
	45,001 – 55,000 บาท	72	11.8
	55,001 – 65,000 บาท	40	6.5
	มากกว่า 65,000 บาท	24	3.9
รายได้อื่นๆ อาทิ ค่าสอนพิเศษ (บาทต่อเดือน)			
	น้อยกว่า 5,000 บาท	156	25.5
	5,000 – 10,000 บาท	103	16.8
	10,001 – 20,000 บาท	32	5.2
	มากกว่า 20,000 บาท	25	4.1
	ไม่มีรายได้อื่น	296	48.4
เงินออม เงินลงทุน (เงินสะสม กบข. หุ้นสหกรณ์)			
	น้อยกว่า 1,000 บาท	109	17.8
	1,000 – 5,000 บาท	300	49.1
	5,001 – 10,000 บาท	61	9.9
	10,001 – 15,000 บาท	29	4.7
	มากกว่า 15,000 บาท	20	3.3
	ไม่มีเงินออม	79	12.9
	ออมทุกเดือนแต่ไม่รู้ว่ามีกี่บาท	14	2.3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่วนบุคคล (ต่อ)

ข้อมูลทางการเงิน		จำนวน (รวม 612 คน)	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายครัวเรือน ไม่รวมผ่อนหนี้ (บาทต่อเดือน)			
	น้อยกว่า 10,000 บาท	120	19.6
	10,000 – 20,000 บาท	284	46.4
	20,001 – 30,000 บาท	111	18.1
	30,001 – 40,000 บาท	47	7.7
	มากกว่า 40,000 บาท	31	5.1
	ไม่แน่ใจ	19	3.1
ค่าใช้จ่ายในการผ่อนชำระหนี้สิน (บาทต่อเดือน)			
	น้อยกว่า 10,000 บาท	105	17.2
	10,000 – 20,000 บาท	239	39.1
	20,001 – 30,000 บาท	119	19.4
	30,001 – 40,000 บาท	47	7.7
	40,001 – 50,000 บาท	21	3.4
	มากกว่า 50,000 บาท	25	4.1
	ไม่มีภาระหนี้สิน	42	6.8
	ไม่แน่ใจ	14	4.3

เมื่อพิจารณาข้อมูลสถานะทางการเงิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีมูลค่าสินทรัพย์เฉลี่ย 2,971,330 บาท โดยผู้มีสินทรัพย์สูงสุด มีสินทรัพย์มูลค่า 20,000,000 บาท และผู้มีสินทรัพย์มูลค่าต่ำสุด มีสินทรัพย์มูลค่า 20,000 บาท สำหรับภาระหนี้สิน ผู้ตอบแบบสอบถามมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 2,422,551 บาท โดยผู้มีภาระหนี้สินสูงสุดมีภาระหนี้สินมากถึง 10,000,000 บาท และผู้มีภาระหนี้สินต่ำสุด เท่ากับ 100,000 บาท อย่างไรก็ตาม มีผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่มีภาระหนี้สินจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8 และจากการคำนวณและวิเคราะห์อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to asset ratio: DA) พบว่า ค่าเฉลี่ยอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ของผู้ตอบแบบสอบถาม (1.5 เท่า) สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (0.5) ค่อนข้างมาก โดยอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ของผู้ตอบแบบสอบถามสูงที่สุด สูงถึง 11.25 เท่า ทั้งนี้ ตามหลักการจัดการการเงินส่วนบุคคล การมีหนี้สินมากกว่าสินทรัพย์ ถือเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว (Yomsin, 2009) ข้อมูลมูลค่าสินทรัพย์ ภาระหนี้สิน และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงไว้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลสถานะทางการเงินของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทางการเงิน	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
มูลค่าสินทรัพย์ (บาท)	2,971,330	20,000	20,000,000
ภาระหนี้สิน (บาท)	2,422,551	100,000	10,000,000
อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (เท่า)	1.5	0.2	11.25

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้ในเรื่องหนี้สิน ในการวัดระดับความรู้ในเรื่องหนี้สิน (Debt literacy) ผู้วิจัยใช้คำถามแบบมีตัวเลือก (ปรนัย) เพื่อวัดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการกู้ยืมของบุคคล ซึ่งคำถามที่ใช้ในการศึกษานี้พัฒนาจากงานวิจัยของ Lusardi and Tufano (2015) โดยในงานวิจัยของ Lusardi and Tufano (2015) ใช้คำถามแบบปรนัย 3 ข้อ เพื่อวัดระดับความรู้พื้นฐานเรื่องหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยวัดระดับความรู้ของกลุ่มตัวอย่างด้วยคำถามเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหนี้สิน จำนวน 5 ข้อ ซึ่งคำถามที่ใช้ในการวิจัย จำนวนและสัดส่วนของผู้ตอบถูก ผู้ตอบผิด และผู้ตอบว่า “ไม่ทราบ” ในแต่ละข้อคำถาม ได้แสดงไว้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบคำถามในแต่ละข้อ รวม 612 คน

คำถาม	ผู้ตอบถูก (ร้อยละ)	ผู้ตอบผิด (ร้อยละ)	ผู้ตอบ ไม่ทราบ (ร้อยละ)
1. คุณจำปากู้เงิน 10,000 บาท โดยธนาคารคิดดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี ถ้าเธอไม่ได้ชำระหนี้จำนวนนี้เลย เป็นเวลา 2 ปี คุณจำปากจะมีหนี้สินทั้งสิ้นกี่บาท (ตัวเลือกที่ถูก คือ ข้อ ค. 12,100 บาท)	155 (25.3)	368 (60.2)	89 (14.5)
2. คุณจำปีกำลังพิจารณาจะซื้อโทรศัพท์มือถือเครื่องใหม่ในราคา 20,000 บาท ทางเลือกใดต่อไปนี้จะช่วยให้คุณจำปีเสียดอกเบี้ยน้อยที่สุด (ตัวเลือกที่ถูก คือ ข้อ ข. กู้เงิน 20,000 บาท ระยะเวลา 1 ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี)	129 (21.0)	336 (55.0)	147 (24.0)
3. คุณมะลิเป็นหนี้บัตรเครดิต 75,000 บาท หากคุณมะลิไม่ใช้บัตรเครดิตใบนี้อีกเลยและผ่อนชำระขั้นต่ำ เธอต้องผ่อนหนี้จำนวนนี้เป็นระยะเวลา นานเท่าใด หนี้บัตรเครดิตจำนวนนี้จึงจะหมด (ตัวเลือกที่ถูก คือ ข้อ ง. นานกว่า 40 เดือน)	23 (3.7)	478 (78.1)	111 (18.2)
4. คุณกระถินมีรายได้เดือนละ 40,000 บาท เธอมีหนี้สินกับธนาคาร 3 แห่ง ค่าใช้จ่ายในการผ่อนหนี้ทั้งหมดของคุณกระถินไม่ควรเกินกี่บาทในแต่ละเดือน จึงจะไม่เป็นภาระผ่อนหนี้ที่มากเกินไป (ตัวเลือกที่ถูก คือ ข้อ ข. 16,000 บาท)	130 (21.2)	357 (58.3)	125 (20.5)
5. คุณพุดกรองมีสินทรัพย์มูลค่ารวม 1,000,000 บาท หากคุณพุดกรองจำเป็นต้องเป็นหนี้ เธอไม่ควรมีหนี้สินเกินกี่บาท (ตัวเลือกที่ถูก คือ ข้อ ก. 500,000 บาท)	103 (16.8)	455 (74.3)	54 (8.9)

โดยสรุปคำถามข้อที่ 1 ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยทบต้นในการเงินกู้ เป็นคำถามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามตอบถูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.3 หรือประมาณหนึ่งในสี่ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนคำถามข้อที่ 3 ที่เป็นคำถามเกี่ยวกับระยะเวลาการชำระหนี้บัตรเครดิตเป็นคำถามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามตอบถูกน้อยที่สุด คือ ตอบถูกเพียงร้อยละ 3.7 หรือมีผู้ตอบถูกเพียง 23 คนจาก 612 คน เท่านั้น สำหรับคำถามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า “ไม่ทราบ” มากที่สุด มากถึงร้อยละ 24 ได้แก่ คำถามที่ 2 ซึ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจเพื่อเลือกทางเลือกที่เสียดอกเบี้ยน้อยที่สุด รองลงมา คือ คำถามที่ 4 ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดสรรเงินในการผ่อนชำระหนี้สินในแต่ละเดือน ที่มีผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า “ไม่ทราบ” มากถึงร้อยละ 20.5 หรือประมาณหนึ่งในห้าของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการพิจารณาระดับความรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามจากการตอบคำถามทั้ง 5 ข้อ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวัดระดับความรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ มีความรู้ระดับสูง ปานกลาง และต่ำ (Lusardi & Tufano , 2015) โดยวัดจากจำนวนข้อคำถามที่ผู้ตอบแบบสอบถามตอบถูก หากผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามถูก 4 ข้อขึ้นไป ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 80 ขึ้นไป จะถือว่าเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องหนี้สินในระดับ “สูง” ส่วนผู้ที่ตอบถูก 3 ข้อ ถือว่ามีความรู้ในระดับ “ปานกลาง” และหากตอบถูกน้อยกว่า 3 ข้อ จัดเป็นกลุ่มผู้มีความรู้ในการจัดการหนี้สิน “ต่ำ” ดังที่สรุปในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับความรู้เรื่องหนี้สิน

ระดับคะแนน	ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
ร้อยละ 80 ขึ้นไป	สูง	32	5.2
ร้อยละ 60 – 79	ปานกลาง	87	14.2
ต่ำกว่า ร้อยละ 60	ต่ำ	493	81.6
	รวม	612	100

ข้อมูลจากตารางที่ 6 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 493 คน คิดเป็นร้อยละ 81.6 เป็นผู้มีความรู้เรื่องหนี้สิน (Debt literacy) ในระดับ “ต่ำ” รองลงมา ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้มีความรู้เรื่องหนี้สินในระดับ “ปานกลาง” มีจำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 14.2 และผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความรู้เรื่องหนี้สินในระดับ “สูง” มีเพียง 32 คน คิดเป็นร้อยละ 5.2 เท่านั้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ให้กลุ่มตัวอย่างประเมินความสามารถในการจัดการเงินและระดับความรู้ทางการเงินของตนเองด้วย โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประเมินว่าตนเองมีความสามารถในการจัดการการเงินในระดับ “พอใช้” และ “ดี” (ร้อยละ 53.4 และ 25.0 ตามลำดับ) สำหรับผลการประเมินความรู้ทางการเงินของตนเอง พบว่า หนึ่งในสามของผู้ตอบแบบสอบถามประเมินว่าตนเองมีความรู้ทางการเงินในระดับ “ดี” และ “ดีมาก” (ร้อยละ 29.4 และ 3.9) โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามเพียงร้อยละ 2.8 เท่านั้น ที่ประเมินว่าตนเองมีความรู้ทางการเงินในระดับ “แย่มาก” ดังที่แสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการประเมินตนเอง

หัวข้อการประเมินตนเอง	จำนวน (รวม 612 คน)	ร้อยละ
1. การประเมินระดับความสามารถในการจัดการการเงินของตนเอง		
ดีมาก	19	3.1
ดี	153	25.0
พอใช้	327	53.4
แย่มาก	84	13.7
ไม่แน่ใจ	23	3.8
ไม่แน่ใจ	6	1.0
2. การประเมินระดับความรู้ทางการเงินของตนเอง		
ดีมาก	24	3.9
ดี	180	29.4
พอใช้	322	52.6
แย่มาก	60	9.8
ไม่แน่ใจ	17	2.8
ไม่แน่ใจ	9	1.5

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ด้วยแบบจำลองความถดถอยโพรบิตแบบทวิ (Binary Probit Regression Model) โดยตัวแปรตามคือ ภาระหนี้สินของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งวัดจากอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to asset ratio: DA) (Lusardi & Tufano, 2015) ถ้าค่าที่คำนวณได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่า ภาระหนี้สินอยู่ในเกณฑ์ปกติ ในทางตรงกันข้าม หากค่า DA มากกว่า 0.5 แสดงถึง ภาระหนี้สินที่สูงเกินค่ามาตรฐาน (Chansom, 2010; Wongchan, 2012) ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรตามเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดย 0 หมายถึง ภาระหนี้สินอยู่ในเกณฑ์ปกติ และ 1 หมายถึง ภาระหนี้ที่สูงเกินเกณฑ์ปกติ

โดยสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษานี้สามารถเขียนเป็นแบบจำลองได้ดังนี้

$$DA = \beta_0 + \beta_1 \text{ เพศ} + \beta_2 \text{ สถานภาพ} + \beta_3 \text{ อายุ} + \beta_4 \text{ อายุราชการ} + \beta_5 \text{ จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ} + \beta_6 \text{ ลักษณะที่อยู่อาศัย} + \beta_7 \text{ รายได้ต่อเดือน} + \beta_8 \text{ ค่าใช้จ่ายครัวเรือน} + \beta_9 \text{ ระดับความรู้เรื่องหนี้สิน} + \Sigma$$

โดยที่การคาดการณ์ค่าพารามิเตอร์ที่ใช้ในการศึกษา มีตัวแปรที่ใช้ในการประมาณค่าเป็นตัวแปรพื้นฐานตามแนวคิดและงานวิจัยด้านการเงินส่วนบุคคล ได้แก่

เพศ สถานภาพ อายุ อายุราชการ จำนวนผู้อยู่ในอุปการะทางการเงิน ลักษณะที่อยู่อาศัย รายได้ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายครัวเรือนต่อเดือน (Kingdee & Siripanit, 2009; Intachom, 2011; Ekarabaworkiat, 2018; Wiyaporn, 2016)

และระดับความรู้เรื่องหนี้สิน (Brown & Graf, 2013; Cwynar et al., 2017; Visitwarakorn, 2015; Lusardi & Mitchell, 2014; Lusardi & Tufano, 2015)

โดยผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยแบบจำลองโพรบิตแบบทวิ

ตัวแปรอิสระ	ภาวะหนี้สิน	
	Coefficient (Std. Error)	Z-Statistics
ค่าคงที่	13.1932* (7.0981)	1.8923
เพศ	0.1447 (0.0873)	-0.8904
สถานภาพ	-0.0798 (0.9801)	-0.5679
อายุ	0.3659 (0.0034)	1.8923
อายุราชการ	0.1892** (0.0134)	1.7567
จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ	-3.1901 (0.0034)	-2.8976
ลักษณะที่อยู่อาศัย	2.8009 (1.9870)	1.8960
รายได้ต่อเดือน	-0.0067 (0.0278)	-2.9807
ค่าใช้จ่ายครัวเรือน	0.0576** (0.0861)	1.9876
ระดับความรู้ในเรื่องหนี้สิน	-0.3865** (0.0281)	-0.6789

N = 598 Observations (Marginal Effects are reported)

Pseudo R² = 0.5919

Log Likelihood = -9.0978

Likelihood Ratio (LR) Test = 18.9945

** p < 0.05

* p < 0.10

ผลจากการทดสอบสมมติฐานในตารางที่ 8 โดยการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิตแบบทวิ สามารถสรุปเป็นสมการได้ ดังนี้

$$\begin{aligned}
 DA = & 13.1932 - 0.1447\text{เพศ} - 0.0798\text{สถานภาพ} + 0.3659\text{อายุ} + 0.1892\text{อายุราชการ}^{**} \\
 & - 3.1901\text{จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ} + 2.8009\text{ลักษณะที่อยู่อาศัย} \\
 & - 0.0067\text{รายได้ครัวเรือน} + 0.0576\text{ค่าใช้จ่ายครัวเรือน}^{**} \\
 & - 0.3865\text{ระดับความรู้เรื่องหนี้สิน}^{**}
 \end{aligned}$$

จากสมการสรุปได้ว่า อายุราชการ ค่าใช้จ่ายครัวเรือน และระดับความรู้เรื่องหนี้สิน มีผลต่อแนวโน้มในการมีภาระหนี้สินที่มากกว่าเกณฑ์มาตรฐานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลจากการทดสอบสมมติฐาน อธิบายได้ดังนี้

1. อายุราชการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีภาระหนี้สินที่มากเกินเกณฑ์มาตรฐาน กล่าวคือ อายุราชการที่มากขึ้น มีผลทำให้ความน่าจะเป็นในการเกิดภาระหนี้สินที่มากเกินเกณฑ์มาตรฐานสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Visitwarakorn (2015) ที่พบว่า ทหารชั้นประทวนที่รับราชการนานกว่า 20 ปี จะมีหนี้สินมากกว่าทหารที่มีอายุราชการน้อยกว่า แต่ก็แตกต่างจากการศึกษาของ Intachom (2011) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างนายทหารชั้นประทวนที่มีอายุราชการแตกต่างกันมีหนี้สินแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

2. ค่าใช้จ่ายครัวเรือน มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีภาระหนี้สินที่มากเกินเกณฑ์มาตรฐาน กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายครัวเรือนที่มากขึ้น มีผลทำให้ความน่าจะเป็นในการเกิดภาระหนี้สินที่มากเกินเกณฑ์มาตรฐานสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kingdee and Siripanit (2009) ที่พบว่า ค่าใช้จ่ายในครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเป็นหนี้ของข้าราชการครู

3. ระดับความรู้ในเรื่องหนี้สิน มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการมีภาระหนี้สินที่มากเกินเกณฑ์มาตรฐาน กล่าวคือ ระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินที่มากขึ้น มีผลทำให้ความน่าจะเป็นในการเกิดภาระหนี้สินที่มากเกินเกณฑ์มาตรฐานลดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lusardi and Tufano (2015) ที่พบว่า ความรู้เรื่องหนี้สิน มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับภาระหนี้สิน และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ Kenan Institute Asia (2015) ที่พบว่า การมีความรู้ทางการเงินที่เพิ่มขึ้นของคนไทย จะทำให้ปัญหาทางการเงิน โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินลดลง

อภิปรายผล

การวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในเรื่องหนี้สินและภาระหนี้สินของครู โดยขยายขอบเขตการศึกษาจากงานวิจัยด้านความรู้ในการจัดการทางการเงิน (Financial literacy) ซึ่งความรู้พื้นฐานในเรื่องหนี้สินที่บุคคลควรรู้ก่อนเป็นหนี้ ได้แก่ การคิดดอกเบี้ยทบต้น ความสามารถในการผ่อนชำระหนี้ในแต่ละเดือนที่ไม่ควรเกินร้อยละ 40 ของรายได้ และภาระหนี้สินหรืออัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ที่ไม่ควรเกินร้อยละ 50 ของสินทรัพย์ โดยเฉพาะเจาะจงศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้และพัฒนาทักษะชีวิตให้แก่เยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติ แต่ครูและบุคลากรทางการศึกษายังมีปัญหาหนี้สินที่เป็นปัญหาเรื้อรังเชิงโครงสร้างที่สะสมมานาน (Yomsin, 2017)

ผลการศึกษาพบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความไม่มั่นคงทางการเงินค่อนข้างสูง เนื่องจากมีภาระหนี้สินที่วัดด้วยอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์สูงถึง 1.5 เท่า ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (0.5 เท่า) ค่อนข้างมาก ซึ่งตามหลักการจัดการทางการเงินการมีหนี้สินมากกว่าสินทรัพย์ ถือได้ว่าเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว (Wongchan, 2012; Yomsin, 2009) และเมื่อวัดระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินด้วยคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับหนี้สิน พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องหนี้สินในระดับ “ต่ำ” นอกจากนี้ จากการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติถดถอยโพรบิตแบบทวิ พบว่า ครูที่มีอายุราชการมากมีแนวโน้มที่จะมีหนี้สินมากกว่าครูที่มีอายุราชการน้อย เนื่องจากครูจะกู้เงินไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการวางแผนจัดการหนี้อย่างจริงจัง เพราะขาดความรู้ที่ถูกต้องในการจัดการหนี้สิน ประกอบกับค่านิยมที่คุ้นชินกับการเป็นหนี้ และสามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ง่าย (Yomsin, 2017) ครูจึงสร้างหนี้สินสะสมไปเรื่อยๆ ตามอายุราชการที่เพิ่มขึ้น

รวมทั้ง ครูที่มีภาระค่าใช้จ่ายครัวเรือนสูงจะมีภาระหนี้สินมากกว่าครูที่มีค่าใช้จ่ายครัวเรือนที่น้อยกว่า ซึ่งก็จะทำให้เกิดภาระในการผ่อนชำระหนี้ในแต่ละเดือนมากขึ้นด้วย (Kingdee & Siripanit, 2009) และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินและภาระหนี้สิน พบว่า ระดับความรู้ในเรื่องหนี้สินมีผลต่อภาระหนี้ของครูอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีความสัมพันธ์กันในเชิงลบ กล่าวคือ ครูที่มีความรู้ในเรื่องหนี้สินน้อยมีโอกาสที่จะมีภาระหนี้สินล้นพ้นตัวมากกว่าครูที่มีความรู้ในเรื่องหนี้สินมาก (Lusardi & Tufano, 2015) จึงอาจกล่าวได้ว่า ความรู้ในเรื่องหนี้สินถือเป็นภูมิคุ้มกันทางการเงินที่สำคัญ ที่จะช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดสถานะหนี้สินล้นพ้นตัวของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

จากงานวิจัยในอดีตและการศึกษานี้จะเห็นได้ว่า ความรู้ในเรื่องหนี้สินมีผลต่อการมีภาระหนี้สินของครู หากครูเริ่มก่อนหน้า โดยขาดความรู้ในเรื่องหนี้สิน และเป็นหนี้ไปเรื่อยๆ ตามอายุราชการที่เพิ่มขึ้น พร้อม ๆ กับค่าใช้จ่ายครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้นและภาระในการผ่อนหนี้ที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนหนี้ ปัญหานี้สินครูจะลุกลามไปเรื่อยๆ ครูที่มีหนี้สิน จึงควรศึกษาหลักการจัดการหนี้สินส่วนบุคคลและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และจัดการหนี้สินของตนเองอย่างจริงจัง ทั้งนี้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิด หลักปฏิบัติ ที่เริ่มต้นด้วยการมีความรู้ที่ถูกต้อง และมีคุณธรรมเป็นฐานสำคัญในทุกการตัดสินใจทุกกิจกรรม (Dhammapiya, 2015) การน้อมนำหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการจัดการหนี้สินของครู จึงต้องเริ่มต้นจากการมีความรู้ที่ถูกต้องในการเป็นหนี้ ครูจะต้อง “รู้” สถานการณ์หนี้สินที่แท้จริงของตนเอง และ “รู้” หลักการและวิธีการจัดการหนี้สิน เมื่อมีความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องหนี้สินแล้วต้องลงมือจัดการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเงินและการใช้ชีวิตอย่างมีวินัย การแก้ปัญหาหนี้สินจะต้องใช้เวลา ซึ่งความรู้ในเรื่องหนี้สิน ถือเป็นอาวุธสำคัญที่จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างตรงจุดที่สุด โดยจุดเริ่มต้นสำคัญในการจัดการปัญหาหนี้สิน คือ การจดบันทึกรายได้ ค่าใช้จ่ายอย่างสม่ำเสมอ การทำงานอดุสส่วนบุคคล (สินทรัพย์ – หนี้สิน = ความมั่งคั่งสุทธิ) และทำตารางสรุปรายการหนี้สินทั้งหมด เพื่อให้ทราบจำนวนหนี้สินที่แท้จริง (หลักความพอประมาณ) จากนั้นให้กำหนดเป้าหมายในการปลดหนี้ให้ชัดเจน (หลักการมีเหตุผล) แล้ววางแผนการปลดหนี้อย่างรอบคอบ และควรเริ่มสำรองเงินฉุกเฉินไปด้วย เพื่อสร้างความพร้อมในการรับมือเหตุไม่คาดฝันที่อาจจะเกิดขึ้น (หลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี) ดังนี้

ตารางที่ 9 สรุปรูปแบบแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการหนี้สิน

องค์ประกอบ แห่งความพอเพียง	แนวทางใน การจัดการหนี้สิน	ผลที่คาดว่าจะ เกิดขึ้น
2 เงื่อนไขพื้นฐาน		
ความรู้	หาความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องหนี้สิน ได้แก่ ความรู้เรื่องดอกเบี้ย ศักยภาพในการก่อหนี้ ความสามารถในการชำระหนี้ แนวทางการจัดการหนี้ ตรวจสอบ สถานการณ์หนี้สินที่แท้จริงของตนเอง	มีความรู้ที่ถูกต้องในการเป็นหนี้เข้าใจวิธีการจัดการหนี้สิน มีแนวทางในการจัดการหนี้สิน ที่ชัดเจน รู้สถานการณ์หนี้สินที่แท้จริงของตนเอง
คุณธรรม	ฝึกตนให้เป็นคนมีวินัยทางการเงิน รู้จักอดทน อดกลั้น ฝึกฝืนใจตนเองให้ทำตามแผนจัดการหนี้ให้ได้ ประหยัด มัธยัสถ์	บริหารจัดการหนี้ได้อย่างเหมาะสม มีสติในการใช้เงิน มีเงินใช้จ่ายเพื่อลดภาระหนี้ได้มากขึ้น

ตารางที่ 9 สรุปแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการหนี้สิน (ต่อ)

องค์ประกอบ แห่งความพอเพียง	แนวทางใน การจัดการหนี้สิน	ผลที่คาดว่าจะ เกิดขึ้น
3 หลักการแห่งความพอเพียง		
ความพอประมาณ	จัดทำงบการเงิน ได้แก่ งบรายรับรายจ่าย งบดุลส่วนบุคคล และทำตารางสรุปหนี้สิน	รู้ฐานะทางการเงินที่แท้จริง รู้พฤติกรรมทางการเงิน รู้ภาระหนี้สินทั้งหมด มีข้อมูลในการวางแผนจัดการหนี้
ความมีเหตุมีผล	กำหนดเป้าหมายทางการเงินใน การปลดหนี้ให้ชัดเจน วางแผนการใช้จ่ายตามความจำเป็น	มีเป้าหมายและทิศทางในการจัดการหนี้สินที่ ชัดเจน มีสติ มีเหตุมีผลในการใช้จ่าย
การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	วางแผนปลดหนี้อย่างรอบคอบ สำรองเงินไว้เผื่อเหตุฉุกเฉิน อย่างน้อย 3 - 6 เท่าของค่าใช้จ่าย ในแต่ละเดือน	มีแผนที่ชัดเจนในการจัดการหนี้สิน พร้อมรับมือกับความเสียหายหรือเหตุฉุกเฉิน ทางการเงินที่อาจเกิดขึ้น

ที่มา: ดัดแปลงจาก “โครงการวิจัยเชิงพัฒนา ครูพอเพียง ปลอดหนี้ ชีวิตสมดุลง” Yomsin (2017)

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู

จากงานวิจัยในอดีตและการศึกษานี้จะเห็นได้ว่า ความรู้ในเรื่องหนี้สินมีผลต่อการมีภาระหนี้สินของครู กระทรวงศึกษาธิการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา อาทิ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) ควรส่งเสริมการพัฒนาความรู้ในการจัดการทางการเงินและความรู้เรื่องหนี้สินแก่ครู รวมทั้ง กำหนดเรื่องการสร้างความมั่นคงทางการเงินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะด้านการเงินส่วนบุคคลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง ปัจจุบันครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องเข้ารับการฝึกอบรมหลายหลักสูตรในแต่ละปีจากหลายหน่วยงานที่ต่างต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพชีวิตครู หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ควรทบทวนหัวข้อ วิธีการ กระบวนการฝึกอบรมและกำกับดูแลให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ ไม่เบียดเบียนเวลาสอนเวลาสำหรับครอบครัวยุคใหม่ ไม่กระทบงานสอน และควรรีเริ่มจัดหลักสูตรอบรมความรู้ทางการเงิน และความรู้ในการจัดการหนี้สินที่เข้มข้น เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการวางแผนและจัดการทางการเงิน การใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอาจจะจัดเป็นการอบรมแบบออนไลน์เพื่อให้เกิดการขยายองค์ความรู้ในการจัดการทางการเงินและจัดการหนี้สินในวงกว้าง และจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างเข้มข้นในทุกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อหวังผลอย่างยั่งยืนในเชิงลึก ในระยะเร่งด่วนกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการที่มีเนื้อหาในการจัดการทางการเงินและการจัดการหนี้สินให้แก่ครูที่มีปัญหาหนี้สิน โดยมีสาระของการจัดการหนี้สินที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ 1. ความจำเป็นในการก่อหนี้ 2. ความสามารถในการจ่ายหนี้ และ 3. ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากจัดการหนี้ไม่ได้ สำหรับมาตรการในระยะกลางและระยะยาว กระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างทัศนคติเชิงบวกและเสริมแรงจูงใจให้ครูจัดบันทึกรายรับรายจ่ายอย่างต่อเนื่อง โดยอาจกำหนดให้แผนการเงินหรือการวิเคราะห์รายรับรายจ่ายเป็นเอกสารประกอบการคัดเลือกครูเพื่อรับรางวัลเชิดชูเกียรติต่างๆ เนื่องจากในแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู ข้อ 9 ได้กำหนดพฤติกรรมพึงประสงค์ของครูไว้ในข้อที่ 3 ว่า ครูต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ศิษย์เกิดการเรียนรู้และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีอย่างเต็มภาคภูมิด้วยการใช้ชีวิตพอเพียงอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- Bank of Thailand. (2017). *Thai Financial Literacy Survey in 2016*. Retrieved from <https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/ThaiFLsurvey59.pdf>
- Bank of Thailand. (2019). *Financial Discipline of Thai Households and Bank of Thailand's Role in Solving Households' Debt Problems*. Retrieved from https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/MonetPolicyComittee/MPR/BOX_MPR/BOX_2_3_MPR_TH_Mar19.pdf
- Benyasriawat, P. (2018). Money Management: The Case Study of Money Behavior, Attitude, and Knowledge of Employees with Less Than Five Years of Working Experience. *Journal of Business Administration*, 7(2), 77-93.
- Brown, M., & Graf, R. (2013). *Financial Literacy, Household Investment and Household Debt: Evidence from Switzerland*. Working Paper on Finance 13-1. University of St. Gallen, St. Gallen, Switzerland.
- Chansom, N. (2010). *Personal Financial Management for Sufficiency*. Bangkok: Center for Sufficiency Economy Study. National Institute of Development Administration. Retrieved from <http://sudsesc.nida.ac.th/main/images/books/cover-Nada.pdf>
- Cwynar, A., Cwynar, W., & Wais, K. (2017). Debt Literacy and Debt Literacy Self-Assessment: The Case of Poland. *Journal of Consumer Affairs*, 53(1), 24-57.
- Dhammapiya, P. (2015). *1997 Economic Crisis and the Sufficiency Economy Philosophy*. (4th ed.) Bangkok: Sufficiency School Center, Foundation of Virtuous Youth.
- Disney, R., Bridges, S., & Gathergood, J. (2008). *Drivers of Over-indebtedness*. CPE Research Report. Enterprise and Regulatory Reform. England: University of Essex.
- Ekarabaworkiat, P. (2018). Financial Literacy and Thai Household Over-Indebtedness. *College of Asian Scholars Journal*. 8, 62-70.
- Intachom, N. (2011). *Study the Impact Liability of the Military Mind Department to Support the 9th Infantry Brigade*. (Master's Thesis). Bangkok: Silapakorn University.
- Kenan Institute Asia (2015). Financial Literacy Improvement for Better Finance in Thailand. *Research Report*. Bangkok: Kenan Institute Asia. Retrieved from https://thaipublica.org/wp-content/uploads/2015/03/1.Citi-LIFT-FL-Research-Report-THAI_Draft.pdf
- Kingdee, B., & Siripanit P. (2009). Attitude Toward Indebtedness of Teachers in Public Sector. *Suthiparithat Journal*, 23(71), 147-160.
- Kruwande. (2018). Teachers have the Highest Debt Ranked in Thai Government Officials. Retrieved from <http://www.kruwande.com/news-id36915.html>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of economic literature*, 52(1), 5-44.
- Lusardi, A., & Tufano, P. (2015). Debt literacy, financial experiences, and over-indebtedness. *Journal of Pension Economics & Finance*, 14(4), 332-368.
- Matichon. (2020). *NPLs of Teachers' debt is rising to 40 billion baht*. Retrieved from https://www.matichon.co.th/education/news_1944534
- Office of the Civil Service Commission. (2019). *Government Personnel Civil Servant 2018*. Retrieved from https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/thai-gov-manpower-2562_0.pdf
- Thai Military Bank. (2018). The TMB's Survey of Thai Financial Behavior. Retrieved from <https://www.tmbbank.com/newsroom/news/analytics/view/Analytic-Financial-behavior.html>

- Visitwarakorn, W. (2015). Debt of Government Officers after the 2013 Salary Policy: A Case Study of the Office of the Permanent Secretary, Ministry of Natural Resources and Environment. *Veridian E-Journal, Silapakorn University*, 8(1), 515-529.
- UTCC. (2018). The Survey of Thai Household Debt Status 2018. Center for Economic and Business Forecasting, University of the Thai Chamber of Commerce. Retrieved from http://cebf.utcc.ac.th/news_detail.php?typeid=&newsid=278
- Wiyaporn, P. (2016). *The Solving Process of the Financial Liabilities Problems of Teachers and Education Personnel*. (Doctoral Thesis). Bangkok: Silapakorn University
- Wongchan, R. (2012). *Personal Financial Management*. Bangkok: Boonsiri Publishing.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.) New York: Harper and Row.
- Yomsin, A. (2009). *365 + 1 Finance and Investment Vocabulary*. Bangkok: The Stock Exchange of Thailand Publishing.
- Yomsin, A. (2017). Sufficiency Teachers are debt free and have a balanced life. *Research Paper*. Retrieved from <http://202.44.73.105/finance/finance-summary.aspx#>
- Yoong, J. (2010). *Financial Illiteracy and Stock Market Participation: Evidence from RAND American Life Panel*. Working Paper. University of Pennsylvania: Pennsylvania. Retrieved from <https://pensionresearchcouncil.wharton.upenn.edu/publications/books/financial-literacy-implications-for-retirement-security-and-the-financial-marketplace/>